

HIINA JA VENEMAA SUHTED UKRAINA SÕJA TEISEL AASTAL

Hiina-Venemaa suhete dünaamika Ukraina sõja ajal on näidanud, et Hiina lähtub eelkõige strateegilistest ja Venemaa taktikalistest huvidest.

Hiina ja Venemaa meedia- ja ideoloogiline koostöö suurendavad tõenäoliselt veelgi kooskõla kahe riigi välispoliitikas.

Hiina ja Venemaa riigipeade 2023. aasta märtsis tehtud ühisavalduses lubatakse süvendada koostööd teineteise välisriikides viibivatele kodanike, asutuste ja projektide julgeoleku tagamisel, mis juba teemapüstitusena kätkeb endas riske.

Kahte riiki ühendab vastasseis USA ja tema liitlastega ning soov muuta reeglitel põhinevat maailmakorda, kuid erinevalt Venemaast, kelle eesmärgid on viimasel aastal ühel või teisel viisil seotud Ukraina sõjaga, on Hiina plaanid suunatud tema globaalsete ambitsioonide täideviimisele ning partnerlussuhteid Venemaaga vaadeldakse ja kujundatakse osana laiemast kontekstist, kus Hiina jaoks kesksel kohal on tema tingimustel toimiva ülemaailmse võrgustiku loomine. Sellest tuleneb muuhulgas nii Hiina palju aktiivsemaks muutunud hoiak julgeolekupoliitika suurtes küsimustes kui ka teatav ebajärjekindlus Hiina tippametnike ja diplomaatide seisukohtades Venemaaga koostöö tegemise suhtes.

Ühest küljest on Hiina hoidunud Venemaad avalikult ja täiemahuliselt toetamast ning soovinud minimeerida võimalust, et teda seostatakse Venemaa agressiooniga Ukraina vastu, kuna see oleks takistuseks lääneriikidega kaubandussuhete taastamisele ja võimalik, et mõjutaks negatiivselt Hiina kui neutraalse ja õiglase riigi kuvandit arengumaade silmis. Ka ei tunnista Hiina oma territoriaalse terviklikkuse põhimõttest lähtudes okupeeritud Ukraina alasid Venemaa territooriumina.

Teisalt mõistab Hiina, et Venemaa kaotus võib tõsiselt kahjustada tema enda strateegilist tagalat, mistõttu ei ühine ta Venemaa-vastaste sanktsioonidega ning aitab Venemaal sõda jätkata viisidel, millele piirangud ei laiene, suurendades märkimisväärselt kaubavahetuse mahtu ning tarnides Venemaale elektroonilisi komponente, varuosi ja topeltotstarbega tooteid, mida Venemaa kasutab rünnakutes Ukraina sõjaväe ja tsiviilelanike vastu.

Kaheteistkümnest punktist koosnev „Hiina seisukoht Ukraina kriisi lahendamise suhtes“ ehk nn Hiina rahuplaan ja Ukraina läbirääkimistele suunamine on samuti Venemaa huvidega kooskõlas, kuigi lähtuvad suuremal määral Hiina soovist kujundada oma „Globaalse julgeolekuinitsiatiivi“ toel ümber maailma julgeolekuarhitektuuri, õõnestamaks lääneriikide ühtsust ning vähendamaks seeläbi USA mõjuvõimu Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas ja tema võimalusi takistada Taiwani sõjalist ühendamist Hiinaga, juhul kui see peaks reaalsuseks saama.

Putin ja Xi Jinpingi kohtumine Moskvast 21. märtsil 2023. Hiinat ja Venemaad ühendab soov muuta reeglitel põhinevat maailmakorda, kuid eristab plaanide ambitsioon ja mastaapsus.

Allikas: Sergei Karpukhin / AP

Kahe riigi meediakoostöö keskmes on teineteise huvide kaitsmine ja edendamine nii sise- kui ka välisauditooriumile mõeldud inforuumis.

Eesmärkide kokkulangevuste tõttu on Ukraina sõja ajal märkimisväärselt tihenunud Hiina ja Venemaa meediakoostöö. Seda koordineeritakse ministereeriumite tasemel, seades prioriteetseimaks uudiste edastamise ning uue meedia valdkondi. Meediakoostöö üks väljund on sisu ja terminoloogia ühtsustamine. Ilmekas näide sellest on Ukraina sõja käsitlemine „erioperatsioonina“ ning Venemaal loodud Lääne-vastaste narratiivide levitamine Hiina meedias.

Lisaks meedia- ja kommunikatsioonisektorile on koostööd Hiinaga tunduvalt suurendanud Venemaa poliitika kujundajatele lähedased akadeemilised ja teadusasutused. Näiteks muutis Venemaa Teaduste Akadeemia juulis 2022 oma Kaug-Ida Instituudi nime Hiina ja Kaasaegse Aasia Instituudiks, mis osutab Hiina kasvanud tähtsusele Venemaa jaoks alates sõja algusest ning peegeldab vastavalt fookuse nihet instituudi uurimistevõimes ja rahvusvahelises suhtluses.

Juunis 2022 loodi Venemaa Teaduste Akadeemia juurde Hiina Kommunistliku Partei peasekretäri ning Hiina riigipea Xi Jinpingi poliitilise teooria uurimiskeskus, mis osutab ühtviisi nii Hiina valitsuse soovile oma juhi ideoloogiat välisriikidesse eksportida kui ka akadeemia juhtkonna valmisolekule selleks Venemaal platvormi pakkuda. Lisaks nägi akadeemia võimalust Xi Jinpingi keskusele apelleerides sõlmida koostöölepingud selliste Hiina riigiasutuste ning riiklike mõttekodadega, mis on muu hulgas seotud Hiina luure- ja mõjutustegevusega välisriikides, nagu Hiina Kaasaegsete Rahvusvaheliste Suhete Instituut (CICIR), Hiina Ühiskonnateaduste Akadeemia (CASS) jt, mis omakorda loob võimaluse luure- ja mõjutustegevuse koordineerimiseks. Venemaa Teaduste Akadeemia „Hiina pööre“ ei osuta siiski niivõrd Xi Jinpingi ideoloogia kasvavale mõjule Venemaa akadeemiliste ja poliitiliste ringkondade üle, kuivõrd kahe riigi suurenenud maailmavaatelsele kattuvusele ning mõlema tahtele selles suunas koostööd teha.

Venemaa võimueliidiga seotud Venemaa Teaduste Akadeemia Maailmamajanduse ja Rahvusvaheliste Suhete Instituudi (ИМЭМО РАН) väljaantava poliitikauuringute ajakirja Polis 2023. aasta kuuenda numbriga saatesõnas on otse öeldud, et Venemaa propageeritav „multipolaarne maailmakord“ ja Xi Jinpingi rahvusvaheliste suhete uue mudelina välja käidud „ühise saatusega kogukond“ on sisuliselt sama asi.

Xi Jinpingi Moskva visiidil 21.-22. märtsil 2023 tehtud Hiina ja Venemaa riigipeade ühisavalduses ei sisaldu erinevalt vahetult enne sõda Pekingi taliolümpia ajal tehtud avaldusest enam viiteid „piirideta sõprusele“. Tõenäoliselt ei soovinud Hiina jätta ruumi spekulatsioonidele, et kahe riigi koostöö võib otseselt või kaudselt võtta igasuguse, k.a sõjalise agressiooni vormi. Ka ei taha Hiina, et Taiwani küsimuses nähtaks paralleele Ukraina sõjaga, ning ei soovi kriitiliselt käsitleda Läänt üldistavalt „kollektiivsena“, kuna see heidaks varju lisaks USA-le ka Euroopa riikidele, kellega Hiina loodab suhteid parandada. Ometi ei viita see kõik distantseerumisele Venemaast, vaid pigem taktikalisele laveerimisele suhetes Euroopa ja Venemaaga.

Murettekitav on Xi ja Putini ühisavalduses sisalduv punkt julgeoleku tagamise kohta kahe riigi välismaal viibivatele kodanikele, asutustele ja projektidele: „Pooled omistavad suurt tähtsust kahe riigi välismaal viibivate isikute ja asutuste julgeoleku tagamisele, nende õiguste ja huvide kaitsele, ning kavatsevad ka edaspidi edendada vastavate kahepoolsete ja mitmepoolsete mehhanismide ja arutelude algatamist ning laiendada pidevalt välisriikides viibivatele kodanikele, projektidele ja asutustele julgeoleku tagamisega seotud koostööformaate ja -valdkondi.“

Seda teemat puudutatakse kahe riigi juhtide ühisavalduse tasemel esmakordselt, mis tähendab, et edaspidi võivad Hiina ja Venemaa hakata teineteisele välismaal viibivate kodanike ja asutuste huvide ja õiguste kaitse küsimustes toetust avaldama.

Tähelepanu väärib asjaolu, et tekstis nimetatakse kaitset vajavat sihtrühma ühes kohas ka „välismaal viibivateks isikuteks“ („находящиеся за рубежом лица“), mida võib vajadusel seostada vene rahvusest inimestega, olenemata nende kodakondsusest. Ühisavalduse hiinakeelses versioonis figureerib koondmõiste 权益 *quanyi* – „õigused ja huvid“, mida Hiina meedia on kasutanud muu hulgas välisriikide rahvusvähemuste poliitikat kritiseerides. Nõnda võib Venemaa sellele punktile viidates taotleda Hiinalt toetust oma nn kaasmaalaste kaitse poliitikale, ja kuigi mainitud ühisavalduse punkt ei kohusta hetkel pooli konkreetseteks tegudeks, suurendab see tulevikus julgeolekuriske ka Eestile.